

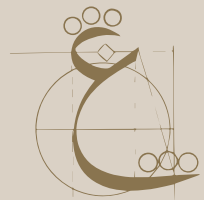

kadim

SAYI / ISSUE 9 • NİSAN / APRIL 2025

09

kadim

*“Kadim oldur ki
evvelin kimesne bilmeye”*

Kadim is that no one knows what came before.

kadim

Osmanlı araştırmalarına münhasır, altı ayda bir (Nisan ve Ekim) neşredilen, açık erişimli, çift kör hakem sistemli akademik dergi

A double-blind peer-reviewed open-access academic journal that is published semiannually (April and October) in the field of Ottoman Studies

SAYI | ISSUE 9 • NİSAN | APRIL 2025

İMTİYAZ SAHİBİ | PROPRIETOR

Burhan ÇAĞLAR

SORUMLU YAZI İŐLERİ MÜDÜRÜ | MANAGING EDITOR

Ömer Faruk CAN

İRTİBAT | CONTACT

Kadim • Sakarya Üniversitesi

Esentepe Kampüsü, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, A Blok, Ofis: 110,
Serdivan/Sakarya (Türkiye) 54050

Telefon | Phone • 00 90 264 295 60 15

İnternet Adresi | Webpage • dergipark.org.tr/kadim • kadim.sakarya.edu.tr

E-posta | E-mail • kadim@sakarya.edu.tr

TASARIM | DESIGN Hasan Hüseyin CAN

BASKI | PRINTED BY

MetinCopyPlus • Artı Dijital & Baskı Merkezi

Türkocağı Cad. 3/A Cağaloğlu - Fatih / İstanbul

BASIM TARİHİ | PRINT DATE • NİSAN | APRIL 2025

ISSN 2757-9395 • E-ISSN 2757-9476

ÜCRETSİZ | FREE OF CHARGE

Kadim'deki makaleler, [Creative Commons Atıntı-Gayriticari 4.0 \(CC BY-NC\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır. Bilimsel araştırmaları kamuya ücretsiz sunmanın bilginin küresel paylaşımını artıracakı ilkesini benimseyen dergi, tüm içeriğine anında Libre açık erişim sağlamaktadır. Makalelerdeki fikir ve görüşlerin sorumluluğu sadece yazarlarına ait olup Kadim'in görüşlerini yansıtmazlar.

Articles in Kadim are licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 \(CC BY-NC\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) International License. Kadim provides immediate Libre open access to its content on the principle that making research freely available to the public supports a greater global exchange of knowledge. Authors are responsible for the content of contributions; thus, opinions expressed in the articles belong to them and do not reflect the opinions or views of Kadim.

“Kadim oldur ki
evvelin kimesne bilmeye”

DergiPark

EDİTÖR
EDITOR-IN-CHIEF

YAYIN KURULU
EDITORIAL BOARD

KİTAP İNCELEME EDİTÖRÜ
BOOK REVIEW EDITOR

YAZIM VE DİL EDİTÖRLERİ
WRITING AND LANGUAGE
EDITORS

İNGİLİZCE DİL EDİTÖRLERİ
ENGLISH LANGUAGE
EDITORS

TÜRKÇE DİL EDİTÖRLERİ
TURKISH LANGUAGE
EDITORS

MİZANPAJ VE SOSYAL
MEDYA EDİTÖRÜ
LAYOUT AND SOCIAL MEDIA
EDITOR

YAYIN SEKRETERİ
SECRETARIAT

Arif BİLGİN | Yükseköğretim Kurulu

Necmettin ALKAN | Sakarya Üniversitesi
Serpil ATAMAZ | California State University, Sacramento
Zahit ATÇIL | Boğaziçi Üniversitesi
Fatih BOZKURT | Sakarya Üniversitesi
Büşra ÇAKMAKTAŞ | Sakarya Üniversitesi
M. Talha ÇİÇEK | University College Dublin
Filiz DIĞIROĞLU | Marmara Üniversitesi
Ella FRATANTUONO | University of North Carolina at Charlotte
Selim KARAHASANOĞLU | İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Miraç TOSUN | Karadeniz Teknik Üniversitesi
Kenan YILDIZ | İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Ömer Faruk CAN | Sakarya Üniversitesi

Burhan ÇAĞLAR | Sakarya Üniversitesi
Burak ÇITIR | Sakarya Üniversitesi
Mehmet KERİM | Sakarya Üniversitesi
Bünyamin PUNAR | Sakarya Üniversitesi

Didar Ayşe AKBULUT | Marmara Üniversitesi
İrem GÜNDÜZ-POLAT | Sakarya Üniversitesi
Hacer KILIÇASLAN | Sakarya Üniversitesi

Sedat KOCABEY | Sakarya Üniversitesi
Büşranur KOCAER | İbn Haldun Üniversitesi
Muhammed Emir TULUM | İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Büşranur BEKMAN | Sakarya Üniversitesi

Yusuf İslam YILMAZ | Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Abdullâh Bosnevî'ye Atfedilen Bir Eser: Rüstem Paşa-zâde Hüseyin'in Şerh-i Kasîde-i Münferice'si

A WORK ATTRIBUTED
TO ABDULLAH BOSNEVI:
RÜSTEM PASHA-ZÂDE
HÜSEYİN'S COMMENTARY ON
QASIDA AL-MUNFARIJA

AHMET AKDAĞ*

ÖZ ABSTRACT

16. yüzyılın ikinci yarısından 17. yüzyılın ilk çeyreğine dek yaşamış olan Rüstem Paşa-zâde Hüseyin Efendi, iyi bir tahsil aldıktan sonra dönemin farklı medreselerinde müderrislik yapmış, şairliği yanında şâirliğiyle de meşhur olmuş bir bilgidir. İbnü'n-Nahvî'nin meşhur *Münferice Kasidesi* üzerine kaleme aldığı metin, onun önemli şerhlerinden biridir. Bir yüksek lisans teziyle neşredilmiş de olan bu şerhin, yazma eser kütüphanelerinde birçok nüshası bulunmaktadır. Ancak eserin Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya 2077/6 numarada kayıtlı nüshası, bazı çalışmalarda, aynı yazmadaki eserlerin bir kısmının Abdullâh Bosnevî'ye ait olmasına dayanılarak ona ait müstakil bir eser olarak değerlendirilmiş ve bu yanlış değerlendirme, literatürde tekrarlanagelmıştır. Bu çalışmayla literatürdeki bu yanlışlığa dikkat çekilmesi ve söz konusu hatanın giderilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kasîde-i Münferice, Rüstem Paşa-zâde Hüseyin, Abdullâh Bosnevî, Şerh.

Rüstem Pasha-zade Hüseyin was a scholar and poet who lived from the second half of the 16th century to the first quarter of the 17th century. Having received a good education, he served in various madrasas of his time and gained renown both for his commentaries and poetry. One of his most significant works is a commentary on Ibnü'n-Nahvî's famous *Qasida al-Munfarîja*. Numerous manuscript copies of this commentary exist in manuscript libraries, and it has been published as a master's thesis. One of these manuscripts housed in the Süleymaniye Library (Ayasofya 2077/6) contains *Qasida al-Munfarîja* bound together with works by Abdullah Bosnevi. Hence, in the secondary literature the commentary on *Qasida al-Munfarîja* has been mistakenly attributed to Abdullah Bosnevi. This paper seeks to correct this misattribution.

Keywords: Qasida al-Munfarîja, Rüstem Pasha-zade Hüseyin, Abdullah Bosnevi, Commentary.

MAKALE BİLGİSİ | ARTICLE INFORMATION

Makale Türü: Toplantı Raporu | Article Type: Meeting Report
Geliş Tarihi: 12 Ocak 2025 | Date Received: 12 January 2025
Kabul Tarihi: 19 Mart 2025 | Date Accepted: 19 March 2025

ATIF | CITATION

Akdağ, Ahmet. "Abdullâh Bosnevî'ye Atfedilen Bir Eser: Rüstem Paşa-zâde Hüseyin'in Şerh-i Kasîde-i Münferice'si". *Kadim* 9 (Nisan 2025), 181-187. doi.org/10.54462/kadim.1618295

* Doç. Dr., Sinop Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ahmetakdag4402@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7895-1293.

Yazma eser kütüphaneleri kataloglarının henüz yapılmadığı veya süregiden çalışmaların tamamlanmadığı dönemlerde kaleme alınmış çalışmalarda aynı ad veya mahlasa sahip müelliflerin eserlerinin karıştırılması, bir müellife ait eserin başka bir müellife isnat edilmesi, bir eserin farklı nüshalarının farklı eserler olarak takdim edilmesi, eserlerin farklı nüshalarının başka müelliflerin müstakil eserleri olarak sunulması vb. gibi birçok karışıklık ve hata yapılması sık rastlanan durumlardır. Rüstem Paşa-zâde Hüseyin Efendi'nin *Şerh-i Kaside-i Münferice* isimli eserinin Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya 2077/6 numarada 90b-110b sayfaları aralığında bulunan nüshasının başka bir müellife isnadı da bu minvaldeki karışıklıklara bir örnek teşkil etmektedir.

Bazı çalışmalarda söz konusu nüsha, aynı yazmadaki eserlerin bir kısmının Abdullâh Bosnevî'ye ait olmasından hareketle onun müstakil bir eseri olarak kaydedilmiş ve bu bilgi, doğru kabul edilerek birçok çalışmada tekrar edilmiştir. Bu bağlamda bu çalışmada literatürde süregelen bu hatanın düzeltilmesi amaçlanmıştır. Çalışmamız, yazma eser kütüphaneleri kataloglarının artması ve niteliklerinin iyileştirilmesiyle sayıları giderek artan bu türden tashih edici tespitlerden¹ biri olarak literatüre katkı sağlayacaktır. Çalışmada öncelikle *Kaside-i Münferice*'nin Türkçe tercüme ve şerhlerine dair çalışmalara ve Rüstem Paşa-zâde Hüseyin Efendi'nin hayatına değinilecek, ardından ileri sürülen iddia açıklanacaktır.

İbnü'n-Nahvî künyesiyle tanınan Yûsuf b. Muhammed b. Yûsuf et-Tevzerî'nin² *Kaside-i Münferice* adlı şiiri, ayet ve hadislerden istifade edilerek yazıldığından İslâm coğrafyasının pek çok bölgesinde bilinen ve okunan bir metin olmuştur. Takiyüddîn es-Sübkî'den rivayet edildiğine göre *Kaside-i Münferice*'nin ism-i a'zâmı içerdiğine ve okuyanın duasının kabul olacağına inanılmış ve bu sebeple dua mecmualarında bu kasideye de yer verilmiştir.³ Dolayısıyla İslâm coğrafyasında bu denli kabul görmüş olan bu kaside üzerine çok sayıda şerh, tercüme, tahmîs vb. türlerde eser yazılmıştır. Arap toplumları arasında geniş bir şöhrete kavuşan *Kaside-i Münferice*, 17. yüzyıldan itibaren Osmanlı âlimleri tarafından da Türkçeye tercüme ve şerh edilmiştir.

Türkçe tercüme ve şerhleri Sadık Yazar'ın doktora tezi⁴ ile Rabia Kara tarafından hazırlanan bir makalede⁵ detaylıca tanıtılan⁶ *Kaside-i Münferice* hakkındaki ilk Türkçe

1 Literatürdeki bu türden yanlışlıkların düzeltilmesine dair yapılan çalışmaların sayısında son zamanlarda dikkat çekici bir artış söz konusudur. Örnek birkaç çalışma için bk. Ahmet Sevgi, "Tarihçi Na'imâ Efendi'ye Atfedilen Bir Divân Üzerine", *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 23 (2010), 1-8; Zehra Fidan, "Ali Şir Nevâî'ye Atfedilen Sebâtü Ebhur İsimli Eserin Müellif Karmaşasına Dair Bazı Tespitler", *TÜRK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi* 21 (2020), 402-411; Gökhan Alp, "Bilgi Karmaşasında Mutasavvıf Bir Şair: Ömer Nüzhet ve Eserleri", *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi* 8/20 (2021), 1-10; Sadık Yazar, "Bitmeyen Çile: Cismi'nin Mevlidi ve Hz. Hadice Destanı ile İlgili Bazı Sorunlara Dair Notlar", *Türk Kültüründe Mevlit Gelenegi Uluslararası Sempozyumu*, ed. Hakan Yekbaş (Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, 2023), 347-370; M. Fatih Köksal, "Üveysî'nin Veysi'ye Atfedilen Ünlü Kasidesi (Önem, Tarihçe, Sorunlar, Metin)", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 33 (2024), 1-36; Mustafa Erdoğan - Emre Töre, "Adı ve Müellifi Karıştırılan Bir Eser Üzerine: Râz-nâme mi, Sâd-nâme mi? İbrahim Gülşenî'nin mi, Gülşenî-i Saruhani'nin mi?", *Külliyat Osmanlı Araştırmaları Dergisi* 24 (2024), 25-64.

2 İsmail Durmuş - Hüseyin Elmalı, "İbnü'n-Nahvî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 21/163.

3 Hüseyin Elmalı, "İbnü'n-Nahvî, el-Kasidetü'l-Münferice'si ve Tercümesi", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16 (2002), 41-42.

4 Sadık Yazar, *Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Gelenegi* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011), 562-573.

5 Rabia Kara, "Türk Edebiyatında Kaside-i Münferice Şerhleri", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 27 (2021), 323-373.

6 Bu iki çalışmada tanıtılan şerhlerin bir kısmı akademik çalışmalara konu edilmiş veya metinleri neşredilmiştir. Müstakil

eser, Yahyâ bin Abdullâh'a ait olup 7 Zilhicce 1009/9 Haziran 1601 tarihinde tamamlanan şerhtir.⁷ Rüstem Paşa-zâde Hüseyin Efendi'nin şerhi ise Yahyâ bin Abdullâh'ın şerhini takriben telif edilmiş ikinci Türkçe eserdir.

Muhammed el-Emîn b. Fazlillâh el-Muhibbî'nin *Hulâsatü'l-Eser fi A'yânî'l-Karnî'l-Hâdî Aşer* adlı eserinde verilen bilgiye göre Rüstem Paşa-zâde Hüseyin Efendi 12 Şevvâl 958/13 Ekim 1551 yılında Belgrad'da dünyaya gelmiştir.⁸ Beşiktaşlı Yahyâ Efendi, Bostân-zâde Mehmed, Âhî-zâde Mehmed, Ebu Suûd vb. âlimlerden dersler alan Hüseyin bin Rüstem, çeşitli medreselerde müderrislik yaptıktan sonra 1591 yılında emekli olmuştur.⁹ Emekliliğinden sonra Kâhire'ye yerleşmiş ve 3 Receb 1023/9 Ağustos 1614 tarihinde orada vefat etmiştir.¹⁰ Şiirleri de bulunan Hüseyin bin Rüstem, şairliğinden ziyade şârihliği ile tanınmıştır. *Şerh-i Kasîde-i Münferice*'nin yanı sıra çeşitli muammaları, Kefevî Hüseyin Efendi'nin *Şerh-i Gülistân* adlı eserine yazdığı dibâcesi, kendisine ait *Lâmîyye Kasidesi* üzerine yine kendisinin şerh mahiyetinde yazdığı *Şerhu Lâmiyeti'r-Rûm*'u ve damadı Hüseyin bin Hüseyin Sirozî'nin *Mukaddime-i Cezerî*'ye yazdığı tercümenin şerhi mahiyetindeki *et-Tecvîdü's-Sahîh fi Lisânî'l-Fasîh*'i onun kaynaklarda bildirilen eserleridir.¹¹

Eserin sebep-i telifinde, Hâfız Ahmed Paşa'nın (öl. 19 Receb 1041/10 Şubat 1632) hac yolculuğu esnasında Mısır'a uğradığını, kendisinden *Kaside-i Münferice*'yi şerh etmesini istediğini ve eserini bunun üzerine kaleme aldığını dile getiren¹² Hüseyin Efendi'nin *Kaside-i Münferice* şerhinin birçok nüshası mevcuttur. Ne var ki bu nüshaların birçoğunda şârihin adı zikredilmemiştir. Metnin içinde şârihin adının doğrudan zikredildiği tek nüsha, Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar 1402/1 numarada kayıtlı olandır. Nüshanın sebep-i telif kısmında Hâfız Ahmed Paşa'nın talebi dile getirildikten sonra şârihin adı Hüseyin bin Rüstem şeklinde kaydedilmiştir.¹³ Eserin İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY 2342 numarada kayıtlı bir nüshasında müellifin adı Mehmed Nahîfî

olarak *Kaside Münferice* tercüme ve şerhleri hakkındaki çalışmalar için bk. Ercan Alkan, "Es'ad Erbilî'nin Tercüme-i Kaside-i Münferice Adlı Eseri", *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi* 30 (2012), 151-172; Hassan Alzyout, *Kaside-i Münferice ve İsmâil Ankaravî'nin Hikem-i Mündericce fi Şerh'l-Münferice'si* (İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013); İlyas Yazar, "Edebiyatımızda Kaside-i Münferice Geleneği ve Ebu Bekir Kânî'nin Manzum Kaside-i Münferice Tercümesi", *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 18/1 (2020), 191-204; Ramadan Doğan, "Mustafa Behcet Bin Muhammed Sâlim'in Azvâu'l-Behçe fi Şerh'l-Münferice Adlı Eseri", *Rumeli İslam Araştırmaları Dergisi* 5 (2020), 115-131; Ramadan Doğan, "Müellifi Meçhul Bir Kaside-i Münferice Şerhi", *Rumeli İslam Araştırmaları Dergisi* 7 (2021), 70-79; Rabia Kara, *Kaside-i Münferice'nin Türkçe Şerh ve Tercümeleri ve Mustafa İsmâeddin Üsküdarî'nin Şerhü Kasidetü'l-Münferice'si* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021); Zeliha Kaya, *Hüseyin bin Rüstem'in Kaside-i Münferice Şerhi* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021); Büşra Kaplan, "Şârihi Belli Olmayan Bir Kaside-i Münferice Şerhi", *Littera Turca* 8/2 (2022), 1642-1659; Mutlu Melis Özgeriş-Ayşe Ulu, "Mütercimî Bilinmeyen Bir Kaside-i Münferice Tercümesi", *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 14/28 (2024), 1-15; Rabia Altun, *Seyyid Ahmed b. Mustafa es-Sârûhânî el-Leâlî'nin Şerhü Kasidetü'l-Münferice'si* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2024).

7 Yazar, *Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği*, 563; Kara, "Türk Edebiyatında Kaside-i Münferice Şerhleri", 334.

8 Sadık Yazar, "Hasibî Mahlaslı Rüstem Paşa-zâde Hüseyin Efendi'nin Mısır'dan İstanbul'daki Yârâna Gönderdiği Manzum Mektubu", *Prof. Dr. M. Fatih Köksal'a Armağan*, ed. Gıyâsi Babaarslan vd. (İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları, 2021), 1222.

9 Mehmet Gürbüz, "Hasibî, Güzelce Rüstem Paşa-zâde Hüseyin Efendi", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü* (Erişim 11 Ocak 2025).

10 Yazar, "Hasibî Mahlaslı", 1223.

11 Yazar, "Hasibî Mahlaslı", 1225-1229.

12 Kaya, *Hüseyin bin Rüstem'in Kaside-i Münferice Şerhi*, 36.

13 Hüseyin bin Rüstem, *Şerh-i Kaside-i Münferice* (İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, 1402/1), 1b.

şeklinde kaydedilmiştir.¹⁴ Bu kayıt, eserin Hüseyin bin Rüstem'e aidiyeti meselesini şüpheli hâle getirmişse de Zeliha Kaya¹⁵ tarafından eser üzerine hazırlanan yüksek lisans tezi ile bu şüphe izale edilmiştir.

Zeliha Kaya metni, eserin Nuruosmaniye Kütüphanesi 4038 numarada kayıtlı müellif hattı nüshasından hareketle neşretmiştir. Kaya, bu nüshanın sonunda yer alan “Budin’de medfûn olan merhûm Rüstem Paşa’nun oğlu olan Hüseyin Efendi Kaside-i Münferice na’t-ı Türkî üzere şerh eyleyüp Mısır muhâfazasında iken kendüleri getirüp saâdetlü ve izzetlü Mehmed Paşa hazretlerine virdüğü nüshadur ve fûrkatde yazılan hat, mısır-ı Kâhire’de Paşa-zâde diyü şöhret bulan müşârun ileyh Hüseyin Efendi’nün hattıdır.”¹⁶ ifadesini içeren kayda dayanarak eserin Hüseyin Efendi’ye ait ve söz konusu nüshanın da bizzat kendisi tarafından kaleme alınan müellif hattı nüsha olduğuna kesinlik kazandırmıştır. Yine bu nüshadaki ferâğ kaydında Hüseyin bin Rüstem, eseri 27 Ramazân 1020/3 Aralık 1611 tarihinde temize çektiğini ifade etmektedir.¹⁷ Ancak Zeliha Kaya, 1020/1611 tarihini sehven 1010/1601 şeklinde okuyarak eserin telif tarihinin 1601 olduğunu ileri sürmüştür.¹⁸

Sadık Yazar, Rabia Kara ve Zeliha Kaya’nın çalışmalarıyla eserin 13 nüshası tespit edilmiştir.¹⁹ Bu nüshalara ek olarak eserin 4 farklı nüshası da tarafımızca tespit edilmiştir.²⁰ Tespit ettiğimiz nüshalardan biri olan Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya 2077/6 numarada 90b-110b sayfa aralıklarında kayıtlı olan nüsha, Abdullâh Bosnevî’ye isnat edilen nüshadır.

Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya 2077 numarada kayıtlı külliyyatta toplam yedi eser mevcuttur. Bunlardan *Metâli’u’n-Nûri’s-Seniyyi’l-Mebni an Tahâreti Nesebi’n-Nebiyyi’l-Arabî* adlı eser, külliyyatin 1b-44a aralığında bulunmaktadır. 44b-46a aralığında *Münâcât*, 46a-48a sayfalarında *Şerhu li-Ba’zi Kelâmi’s-Şeyb Müeyyed el-Cendî fi Şerhi Fusûsi’l-Hikem/ Risâletü Meddi’l-Celâle*, 48a’dan 52a’ya kadarki kısımda a’yân-ı sâbite hakkında bir risâle ve 52b-88a aralığında ise Abdullâh Bosnevî’nin Abdülmecid Sivasî’nin kasidesine yazdığı şerhi bulunmaktadır. Abdülmecid Sivasî’nin kasidesine yazılan şerhin sonuna Abdullâh Bosnevî’ye ait 39 beyitten müteşekkil Arapça bir kaside de eklenmiştir.²¹ Yazmanın

14 Yazar, *Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği*, 564.

15 Söz konusu tez için bk. Zeliha Kaya, *Hüseyin bin Rüstem’in Kaside-i Münferice Şerhi* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021).

16 Kaya, *Hüseyin bin Rüstem’in Kaside-i Münferice Şerhi*, 79.

17 Hüseyin bin Rüstem, *Şerh-i Kaside-i Münferice* (İstanbul: Nuruosmaniye Kütüphanesi, 4038), 72a.

18 Kaya, *Hüseyin bin Rüstem’in Kaside-i Münferice Şerhi*, 18.

19 Söz konusu nüshalar şu şekildedir: Nuruosmaniye Kütüphanesi 4038, Nuruosmaniye Kütüphanesi 4037/1, Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar 1402, Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar 7783, Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi 2811, Süleymaniye Kütüphanesi Hasan Hüsnü Paşa 619, Süleymaniye Kütüphanesi Hafid Efendi 472, Süleymaniye Kütüphanesi Kemankes 484, Süleymaniye Kütüphanesi Hafız Ahmed Paşa 338/1, Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi 06 Hk 36, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY 2342, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY 1789, Millet Kütüphanesi Ali Emiri Arabi 4358/3.

20 Bunlardan ilki, Süleymaniye Kütüphanesi Reisülkütâb 1172/4 numarada kayıtlıdır. Müstensih ve istinsah tarihi belli olmayan bu nüsha 72b-100b sayfaları arasında bulunmaktadır. İkinci nüsha, Köprülü Kütüphanesi Hacı Ahmed Paşa 362/44 numaralı eserin 184b-203b sayfa aralıklarında olup yine müstensih ve istinsah tarihi belli değildir. Tespit edilen yeni nüshalardan üçüncüsü, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi BY 3439/3 numarada, 50b-85a sayfaları arasında kayıtlıdır ve Hasan bin el-Hâc Ahmed tarafından 1137/1724-25 yılında istinsah edilmiştir. Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya 2077/6 numarada 90b-110b sayfa aralıklarında kayıtlıdır.

21 Külliyyatta bu kasidenin, *Şârih-i Fusûs* Abdullâh Efendi tarafından Rebiülevvel 1039/Ekim 1629 tarihinde yazıldığı kaydedilmiştir.

111b-270b sayfaları arasında *Risâle-i Kuşeyrî* bulunmaktadır. İşte Hüseyin Efendi'nin *Şerh-i Kasîde-i Münferice*'sinin tespit ettiğimiz son nüshası bu külliyyatın 90b-110b sayfaları arasında yer almaktadır. Bu külliyyattaki eserlerden bazıısı Abdullâh Bosnevî'ye aittir. Bunlardan *Metâli'u'n-Nûri's-Seniyyi'l-Mebnî an Tahâreti Nesebi'n-Nebiyyi'l-Arabî* ve Abdülmecîd Sivasî'nin kasidesine yazılan şerh ile bu şerhin sonundaki kasidenin Abdullâh Bosnevî'ye aidiyeti, eserlerde müellifin adının zikredildiği kayıtlardan hareketle kesinlik arz etmektedir. Aynı şekilde literatürde *Şerhu li-Ba'zi Kelâmi's-Şeyh Müeyyed el-Cendî fî Şerhi Fusûsi'l-Hikem* adıyla bilinen ve müellifin *Şerhu Fusûsi'l-Hikem*'inde eserin adı *Risâletü Meddi'l-Celâle* şeklinde bizzat zikredilen eserin de ona aidiyeti kesindir.²² *Münâcât* ise Abdullâh Bosnevî'nin adı, eserde doğrudan zikredilmemesine rağmen ona atfedilmiştir.²³

Başta *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*²⁴ ve *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*²⁵ olmak üzere birçok çalışmada²⁶ söz konusu nüshadaki *Şerh-i Kasîde-i Münferice* adlı eser, Abdullâh Bosnevî'ye ait müstakil bir eser olarak gösterilmiştir. Açık ki bu durum, yazmadaki diğer eserlerin bir kısmının Abdullâh Bosnevî'ye ait olmasından ileri gelmiştir. Hâlbuki söz konusu şerhin Abdullâh Bosnevî'ye ait olduğunu gösteren hiçbir delil yoktur ve nüshanın diğer *Kasîde-i Münferice* şerhleri ile karşılaştırılması neticesinde Rüstem Paşa-zâde Hüseyin Efendi'nin şerhinin bir nüshası olduğu kesinleşmiştir. Zira söz konusu nüsha ile Hüseyin Efendi'nin eserinin müellif hattı nüshası arasında bazı kelime ve eklerdeki ufak tefek değişiklikler haricinde farklılık yoktur.

22 Ayşe Mine Akar, "Düzeltilme: Abdullah Bosnevî'nin Allah İsminin Harfleriyle İlgili Bir Risâlesi: Tahlil, Tahkik ve Tercüme (Cilt 7, Sayı 13, Bahar 2019)", *Dergiabant* 11/2 (2023), 473.

23 Yasin Karakuş - Şehmus Ünverdi, "Klasik Edebiyatımızda Münâcât ve Abdullah Bosnevî'nin Mensur Arapça Münâcâtı", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22/2 (2022), 196.

24 Mehmet Ünal, "Bosnevî, Abdullah (Rumî)", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü* (Erişim 11 Ocak 2025).

25 Bilge Tüzel, "Şerhu Kasidetü'l-Münfrice", *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü* (Erişim 11 Ocak 2025).

26 Rüstem Paşa-zâde Hüseyin Efendi'nin *Şerh-i Kasîde-i Münferice*'sinin Ayasofya 2077/6 numaradaki nüshasının, Abdullâh Bosnevî'nin müstakil bir eseri olarak sunulduğu bazı çalışmalar için bk. Abdullah Kartal, "Bursa'da Bosnalı Bir Melâmî Abdullah Bosnevî Hayatı, Eserleri ve Bir Kasidesi", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/6 (1994), 303; Abdullah Kartal, *Abdullah Bosnevî ve Merâtib-i Vücûd ile İlgili Bir Risâlesi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1996), 26; Mehmet Malik Bankır, *Şerh-i Cezîre-i Mesnevî* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2004), 22; İlhami Çiftçi, *Abdullah Bosnevî'nin Fusûs Şerhi Mukaddimesinde İbn-i Arabî Düşüncesi* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 19; Karakuş - Ünverdi, "Klasik Edebiyatımızda Münâcât ve Abdullah Bosnevî'nin Mensur Arapça Münâcâtı", 196; Özgür Göven, *Abdullah Bosnevî'nin Eserleri ve Vahdet-i Vücûd Şerh Geleneğine Katkıları* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022), 43; Ömer Okudan, *Abdullah Bosnevî'nin Gülşen-i Râz-ı Ârifân Adlı Eseri (İnceleme-Metin)* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023), 3.

KAYNAKÇA

- Akar, Ayşe Mine. “Düzeltilme: Abdullah Bosnevî’nin Allah İsminin Harfleriyle İlgili Bir Risâlesi: Tahlil, Tahkik ve Tercüme (Cilt 7, Sayı 13, Bahar 2019)”. *Dergiabant* 11/2 (2023), 472-473.
- Bankır, Mehmet Malik. *Şerh-i Cezîre-i Mesnevî*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2004.
- Çiftçi, İlhami. *Abdullah Bosnevî’nin Fusûs Şerhi Mukaddimesinde İbn-i Arabî Düşüncesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Durmuş, İsmail - Elmalı, Hüseyin. “İbnü’n-Nahvî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 21/163-164. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Elmalı, Hüseyin. “İbnü’n-Nahvî, el-Kasidetü’l-Münferice’si ve Tercümesi”. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16 (2002), 37-56.
- Göven, Özgür. *Abdullah Bosnevî’nin Eserleri ve Vahdet-i Vücûd Şerh Geleneğine Katkıları*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Gürbüz, Mehmet. “Hasibî, Güzelce Rüstem Paşa-zâde Hüseyin Efendi”. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Erişim 11 Ocak 2025. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/hasibi-guzelce-rustem-pasazade>
- Hüseyin bin Rüstem, *Şerh-i Kasîde-i Münferice*. İstanbul: Nuruosmaniye Kütüphanesi, 4038, 1b-72a.
- Hüseyin bin Rüstem. *Şerh-i Kasîde-i Münferice*. İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, 1402/1, 1b-24b.
- Kara, Rabia. “Türk Edebiyatında Kasîde-i Münferice Şerhleri”. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 27 (2021), 327-373.
- Karakuş, Yasin - Ünverdi, Şehmus. “Klasik Edebiyatımızda Münâcât ve Abdullah Bosnevî’nin Mensur Arapça Münâcâtı”. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22/2 (2022), 191-205.
- Kartal, Abdullah. “Bursa’da Bosnalı Bir Melâmî Abdullah Bosnevî Hayatı, Eserleri ve Bir Kasidesi”. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/6 (1994), 297-311.
- Kartal, Abdullah. *Abdullah Bosnevî ve Merâtib-i Vücûd ile İlgili Bir Risâlesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1996.
- Kaya, Zeliha. *Hüseyin bin Rüstem’in Kasîde-i Münferice Şerhi*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Okudan, Ömer. *Abdullah Bosnevî’nin Gülşen-i Râz-ı Ârifân Adlı Eseri (İnceleme-Metin)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023.
- Tüzel, Bilge. “Şerhu Kasidetü’l-Münfrice”. *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*. Erişim 11 Ocak 2025. <https://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/serhu-kasidetu-l-munfrice>.
- Ünal, Mehmet. “Bosnevî, Abdullah (Rumî)”. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Erişim 11 Ocak 2025. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/bosnevi-abdullah-rumi>.

Yazar, Sadık. “Hasibî Mahlaslı Rüstem Paşa-zâde Hüseyin Efendi’nin Mısır’dan İstanbul’daki Yârâna Gönderdiği Manzum Mektubu”. *Prof. Dr. M. Fatih Köksal’a Armağan*. ed. Gıyasi Babaarslan vd. 1207-1263. İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları, 2021.

Yazar, Sadık. *Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011.